

Žene filozofi: od Hipatije do suvremenih filozofkinja

Bogović Erdogdu, Klara

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:848871>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

KLARA BOGOVIĆ ERDOĞDU

**ŽENE FILOZOFI: OD HIPATIJE ALEKSANDRIJSKE DO SUVREMENIH
FILOZOFKINJA**

Završni rad

Pula, srpanj, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

KLARA BOGOVIĆ ERDOĞDU

**ŽENE FILOZOFI: OD HIPATIJE ALEKSANDRIJSKE DO SUVREMENIH
FILOZOFKINJA**

Završni rad

JMBAG: 0203008933, izvanredni student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij Predškolski odgoj

Predmet: Filozofija odgoja

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filozofija

Znanstvena grana: Filozofija odgoja

Mentor: prof. dr. sc. Fulvio Šuran

Pula, srpanj, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. Žene u filozofiji	3
2.1. Žene u antičko doba.....	4
2.2. Filozofkinje srednjeg vijeka.....	7
2.3. Žene u renesansnoj filozofiji i filozofiji novoga vijeka	8
a. Marie Curie.....	10
b. Hedwig Conard-Martius.....	11
c. Edith Stein	12
d. Simone Weil	13
e. Frida Kahlo	14
f. Nina Simone.....	15
g. Rita Levi Montalcini	16
h. Maria Montessori.....	17
i. Sylvia Earle.....	18
j. Malala Yousafzay	19
3. Hipatija.....	21
3.1. Pogled na Hipatiju	21
3.1.1. Kći aleksandrijskog učenjaka	22
3.1.2. Rado slušana učiteljica	23
3.1.3. Matematičarka i astrologinja	23
3.1.4. (Ne)religioznost i ugled	24
3.1.5. Sukobi u Aleksandriji i Hipatijina smrt	24
3.2. Novi protivnici sa starim licem	25
4. Rada Iveković	26
4.1. Ratna svjedočanstva	27
4.2. Ženski sud	28
4.3. Raskol među spolovima i država	30
5. ZAKLJUČAK	31
6. LITERATURA.....	32
7. POPIS SLIKA.....	34
8. SAŽETAK.....	35
9. SUMMARY.....	36

1. UVOD

Unatoč zakonskoj regulativi koja nalaže i promiče ravnopravnost spolova, ravnopravnost žena i muškaraca, diskriminacija je i dalje prisutna. Prisutna je u svim područjima, a posebice u području bilokojih znanosti i, danas, u domeni zapošljavanja.

U prosjeku žene zarađuju manje od muškaraca na istim pozicijama, češće od muškaraca obavljaju slabije plaćene poslove, daleko su rjeđe zastupljene na rukovodećim, višim mjestima, žene s istim kvalifikacijama i zaslugama koje su relevantne sporije i rjeđe napreduju od svojih muških kolega.

Povijest je stvorila snažnu teorijsku osnovu za patrijarhalne stereotipove i društvene prakse koje odvajaju društvene uloge muškaraca i žena. One sigurno bar djelomice objašnjavaju široko ukorijenjena uvjerenja i ideje koja uzrokuju značajnu disproporciju u prisutnosti žena i muškaraca u znanosti. Međutim, postoji i sekundarni oblik prikrivene diskriminacije kojeg je nerijetko teško prepoznati. Tu se radi o diskriminatornim praksama koje se ne temelje na uvjerenjima o prirodi žena i muškaraca, već na ekonomskim ili pragmatičkim razlozima. Paradigmatični slučaj ovakvog tipa diskriminacije je situacija u kojoj se, rukovodeći se razlozima profita i efikasnosti, preferira muškarca pred ženom ne zato jer se vjeruje da je muškarac prirodno sposobniji ili efikasniji od žene u javnim poslovima, već zato što se smatra da žena, zbog podjele društvenih uloga, neće biti u stanju obavljati posao jednako efikasno kao muškarac. Primjerice, zbog tradicionalne vezanosti žene uz kućanske obveze, a poglavito dominantne uloge u odgoju djece, žena češće izbiva s posla i manje je spremna žrtvovati svoje slobodno radno vrijeme poslovnim obvezama.

Je li ova diskriminacija koja je prisutna u današnjem vremenu postojala i prije? Je li žena kroz povijest imala goru, bolju ili istu ulogu ili mjesto kao današnja žena?

U ovom radu bit će izneseni pogledi na ženu i njenu ulogu kroz povijest, od antičkog do modernog doba. Također, izložit će se nauke pojedinih filozofkinja koje su promijenile svijet i ostavile veliki zalog za današnje doba i promijenu koja dokazuje da se žene nikako ne treba podcijenjivati, a ni, još gore, diskriminirati.

Filozofija je ljubav prema mudrosti, znanost koja se bavi mudročću. Kada spomenemo pojam "filozofija", zasigurno će svima pasti na pamet Platon ili Aristotel,

možda i Sokrat. Pojedinci će se možda sjetiti Freuda ili Nietzschea ili nekog “mlađeg” filozofa, no vjerojatno nikome neće pasti na pamet niti jedna žena.

U ovom radu bit će malo jasnije zašto se filozofkinje tako rijetko spominju i kako su njihove zasluge za bolje čovječanstvo pale u zaborav zbog patrijarhalnog sustava koji je, nažalost, prisutan i danas.

2. Žene u filozofiji

Glavni uzrok nezastupljenosti žena u filozofiji je posljedica situiranosti filozofije u patrijarhalno društvo i androcentričnost. Prema mišljenju većine, patrijarhalni način odgoja rezultirao je smanjenom zastupljenošću žena u svim sferama znanstvenog i filozofskog djelovanja (Jerić, Roje i Stipica, 2010).

Patrijarhalni obrazac po kojem su djeca odgajana sve do 19. stoljeća bio je toliko snažan da se djevojčice – budući da se žene smatralo nesposobnima za bilo kakve intelektualno zahtjevnije poslove – odgajalo tek za domaćinske i kućanske poslove i potporu muškarcu. Tek se u 19. stoljeću razvitkom građanskog društva i idejom opće jednakosti među ljudima odnos prema ženama počeo mijenjati čemu su znatno doprinijeli i muškarci poput Charlesa Fouriera, Karla Marxa ili Johna Stuarta Milla. U patrijarhalnom okruženju brak je za profesionalni razvitak muškarcima blagodat i olakšanje, a ženama pokora. Pa kako filozofija u svojim visokim dometima više od bilo čega traži “cijelog čovjeka”, onda je ona ženama bila i još uvijek je teško dostupna. Tek s financijskim osamostaljenjem većeg broja žena povećat će se i njihov broj među filozofima (Jerić, Roje i Stipica, 2010).

Žena, očito, može biti predmet mržnje samo zato što je žena. Mračne priče dolaze nam iz udaljenih krajeva, ali i bliskih krajeva, stare tisuće godine ili samo nekoliko sati. To doznajemo posredno ili iz vlastitog iskustva, ali svi za nju znamo. To je osnovna istina. Žene su opasne, nevjerne, žene su podmukle i slabe. Mogu se izbaviti od optužbi samo ako su samozatajne, bezuvjetan izvor ljubavi i podrške, svetice. A takve su također izvor frustracije i iskrivljenih osjećaja. Od “žene”, u mitskom singularu, dolazi zlo ili se očekuje izbavljenje. Jednina riječi “žena” uvijek je ideologijska konstrukcija koja okuplja zavodnice, vještice, neukrotive, opake, monstruoze vladarice (Čačinovič, 2011).

Druga su skupina one koje su glupe, prizemne, praznoglave, naporne. Lijepa i dobre su u posebnoj milosti muškoga pogleda: ona koju volim, ona koja mene voli. I uvijek iznova žene su pripadnice druge vrste, s Venere, ne s Marsa. Stara je antropološka teza glasila da se muškarci i žene razlikuju u svim društvima, ali na različite načine.

Dakle, nema stalnih i urođenih razlika, ali postoji konstantna potreba za nekom podjelom uloga ili raspodjelom poslova. Tamo gdje muškarci smiju biti blagi, žene moraju biti agresivne i tome slično. Takvo je pravilo, ako uopće, prisutno samo u tradicionalnim društvima, izvan promjena i povijesti, gdje ste rođenjem osuđeni da nastavljate život svojih predaka. Moderna društva obećavaju izbor. Međutim, upravo žene naglašavaju posebnost ženskih svojstava. Neke, poput Carol Gilligan, pišu kako je etika brige, domena žene, važnija od muške etike pravednosti. Budući da nije posve sigurno da više ne živimo u svijetu gdje su muškarci uvijek i svuda važniji, to je posve razumljivo. Zapravo, to je i dalje tako u dvije trećine svijeta. U dvije trećine svijeta patrijarhat jedva da je načet (Čačinović, 2011).

Studij filozofije ženama je postao dostupan dvadesetih godina prošloga stoljeća. Otad žene ulaze u institucionaliziranu filozofiju, kritički se suočavaju s poviješću filozofije i progovaraju vlastitim, svjesno drukčijim glasom. Međutim, ni nakon pustih desetljeća, na području filozofije neznatan je broj žena, ali do sada kao da nije bilo društvene volje da se zagrebe po problemu. Zašto su žene baš u filozofiji toliko uočljivo malo zastupljene, u vrijeme kada u većini drugih područja, naročito u humanističkim znanostima, bilježe ozbiljne prodore? Filozofija, kao ni znanost općenito, nije "rodno neutralna" ni "bez spolova". Poglavitito je muška, muški orijentirana i napisana u muškom ključu, iako se uvijek predstavljala kao epistemologija o općem (Jerić, Roje i Stipica, 2010).

2.1. Žene u antičko doba

Ženina je sudbina sve do današnjih dana bila podređenost muškarcu. Patrijarhalno društvo, kroz povijest prisutno u svim sferama života, smještalo je žene na dno društvene ljestvice. To nalazimo i u grčkom mitu o prvoj ženi Pandori, koju je Zeus zajedno s kutijom zala dao ljudima. Ona je tu kutiju otvorila i postala uzrokom svih zala na svijetu te se na neki način zbog toga smatralo kako sve žene nose dio krivnje (Berković, 2009).

U mitu žene su promatrane s triju aspekata. Prvi aspekt je božanski gdje važnu ulogu imaju ženska božanstva, točnije njih šest; Hera, Atena, Artemida, Demetra, Afrodita i Hestia. To su glavne božice, olimpske. Tu je još niz nižih božica ili onih koji su s

njima u vezi (npr. muze). Drugi je ljudski aspekt gdje se žene promatraju kao pripadnice različitih društvenih klasa. No mitovi najčešće spominju one žene iz najviših slojeva društva kao što su princeze i kraljice. Tako su nam svima poznate priče o Heleni ili Elektri. Na trećoj sferi je žena čudovište, dakle pola žena, a pola životinja kao što su sestre Gorgone ili Sfinga. Moćne žene sa zlatnim krilima, zmijskom kosom i dugim očnjacima koje kažnjavaju pogledom (Blantančić, 2011).

Filozofija, za razliku od mitskih priča, ne nastaje posvuda. Njeno se specifično naslijeđe i danas koristi kao legitimiranje “našega” kulturnoga kruga. Ne upuštajući se u uvjete njena nastanka i kako dolazi do njih, ipak treba reći da je doista riječ o nečem prijelomnom, o prekidu s mitološkim narativom: naravno, ne i o prekidu s metaforičkim, figurativnim govorom. Filozofi daju mišljenja, navode razloge i traže opću valjanost za svoje uvide. Filozofi davne Grčke nešto su proizveli, stvorili: sferu općosti, uopćavanja, pojmovnoga (Čaćinovič, 2011).

Platon, gotovo kao začetnik filozofije, stvara takav jezik. Osim toga i primjere preskriptivne filozofije: filozofije koja nešto propisuje, koja upućuje na ono što smatra poželjnim. Na *Gozbi*, u razgovorima koje Platon “zapisuje” u istoimenom dijalogu, nema žena, ali prisutno je izlaganje Diotime, nazvane mudrom ženom, kao glasnogovornice najboljih argumenata. No jasno je rečeno da je ljubav među muškarcima uzvišenija jer ne služi jednostavno prokreaciji, uzdiže se iznad običnoga života. U Platonovim dijalozima ima elemenata po kojima žene dobro prolaze; u idealnoj zajednici, o kojoj piše u *Republici*, pretpostavlja se potreba za jednakošću i jednakim školovanjem. No tu su i mjesta na kojima se zaključuje da sve što mogu žene, muškarci mogu bolje (Čaćinovič, 2011).

Aristotel, kodificirajući zatečeno stanje i postupajući deskriptivno, mnogo je pogubniji. Prije svega u izlaganju, u traženju razloga zašto i odakle niži položaj žena (prije svega u *Politici* te *O nastanku životinja*). U susretu s grčkom kulturom prvo što nam pada u oči jest nerazmjer između imaginarnih likova koji su snažni u umjetničkim djelima, s kojima se još identificiramo, npr. Antigone, i ostalih uvida u podređen položaj žena i njihovu zatvorenost u privatnu sferu, osim ako su na prodaju. Miran Aristotelov glas koji pola čovječanstva smješta izvan najviše ljudskosti (zajedno s robovima i djecom) ostaje strukturno ugrađen u filozofski pristup. Aristotel,

objašnjavajući nastanak filozofije s jedne strane, upozorava na čuđenje, nešto što bi možda moglo biti priznato svima, no s druge strane govori o udaljenom i slobodnom promatranju kao najvišem ljudskom dostignuću koje jest filozofija: očito nešto do čega žene nisu dolazile. Žene koje Aristotel vidi oko sebe ne bave se teorijom, tj. stalozanim promatranjem i proučavanjem, a iz toga se zaključuje, u suprotnosti s logikom koju kodificira sam Aristotel, da i nisu sposobne za to. To se onda osnažuje doista bizarnim zaključcima o njihovoj tjelesnoj sazdanosti (npr., da su po prirodi hladnije od muškaraca pa ih valja držati u kući da se ne “prehlade”) (Čačinović, 2011).

Papirus *Inscriptiones Graecae*, koji potječe s grčkoga otoka Farosa, kaže da su najslavniji ljudi grada Farosa kao uzvrat za mnoge usluge i primajući radije čast nego dajući ju, u skladu sa svojim čestim dekretima, osnovali u gimnaziju, koji su izgradili i obnavljali mramorni kip *gymnasiarchosa*, žene Aurelije Laete, Teodotove kćeri, supruge Marka Aurelija Fausta, vodeće građanke u gradu, koja je preko svojih predaka naslijedila vrhovno svećeništvo od Augusta i Cezara za života te je služila kao Demetrina svećenica i *gymnasiarchos*. Bila je najuglednija i najkreposnija u svakom smislu, posvećena stjecanju znanja, svojoj djeci, mužu i svojem kraju. Njezin muž Faust, izvanredan čovjek, nije mogao više počastiti svoju ženu Laetu, majku djece plemenite obitelji, ženu koja je bila osobito mudra.

Što nam pak konkretno govori ovaj tekst? Kao izvanredna i nesvakidašnja vijest u središtu se nalazi žena Aurelija Laeta, koja je obnašala funkciju *gymnasiarchosa*, nadglednika reda i discipline u gimnaziju koji su pohađali *epheboi*, a po sebi je ta funkcija u ono vrijeme zapravo pripadala isključivo muškarcima, pa i sama vijest golica maštu. Zbog čega je mogla biti to što je bila? Autor iznosi kvalitetu za kvalitetom. Kreposna, ugledna, posvećena stjecanju znanja, odana mužu i predana svojoj djeci i cijelom kraju. Sve njezine osobne odlike i društveni status kod njezina muža nisu izazivali nikakvu zavist niti se on zbog toga osjećao drugorazrednim. Naprotiv, odnosio se prema njoj s velikim poštovanjem, uvelike cijeneći mudrost svoje supruge (Pranjić, 2017).

Nadalje, važan navod ostavila je Ana Komnena, kći bizantskoga cara Aleksija. Zapisala je nešto važno. Budući da je pripadala kraljevskoj obitelji, iz toga se ne bi smjelo zaključivati da su mnoge djevojke i mlade žene imale priliku ili stjecale istu

naobrazbu kao što je to bilo u njezinu slučaju. Ona u svom svjedočanstvu za sebe kaže da nije neuka što se tiče literarnoga znanja i da je visoko studiozna kada je u pitanju grčki jezik i ne baš nevješta u retorici; da je dubinski iščitavala Aristotelove rasprave i Platonove dijaloge i osnažila svoj um kvadrivijskim (*tetrakis*) sadržajima. Međutim, istraživanje tih uzvišenih sadržaja i pjesnika te proznih pisaca kao i znanja koje se crpi iz njih nije nikakva zakašnjela misao; sadašnja je moda kockanje te druge nelegalne djelatnosti. Ana to spominje zbog očitoga zanemarivanja širokoga obrazovanja (*enkuklios paideusis*) i svojeg čemera. Ta činjenica sažiže njezinu dušu jer je potrošila toliko vremena zbog istih sadržaja i kada je zbog njih bila oslobođena svojih obveza kao dijete, nastavila je izučavati retoriku temeljenu na filozofiji te se usred tih znanosti okrenula pjesnicima i proznim piscima, polirajući time svoje nekultivirane jezične pukotine. Zatim je, uz pomoć retorike, otklonila zamornu složenost gramatičke analize. Ovo je još jedan primjer obrazovane žene koja ukratko opisuje svoj obrazovni kurikulum. Za razliku od Hipatije – o kojoj će biti riječi poslije i koja je stekla još veća znanja premda žena, i to sedam/osam stoljeća prije Ane – ovdje imamo znatno mlađe svjedočanstvo. No, ono što je zanimljivo, obrazovna je forma sačuvana, tzv. *enkuklios paideia* ili *enkuklios paideusis*, što će reći da se to povijesno dokazalo kao uspješan način obrazovanja na srednjoj razini i što je jako dobro pripremalo učenike za posljednju, najvišu razinu, onu koja se ticala i retorike i filozofije, pogotovo kada se govori o posjedovanju literarnih znanja koja zapravo spadaju u trivij (*trivium*), odnosno da se Ana intenzivno posvetila i učenju grčkoga jezika, priznajući da tu nije došla do savršenstva, ali da je ipak stekla neke retoričke vještine (Pranjić, 2017).

2.2. Filozofkinje srednjeg vijeka

Društveni položaj žene u srednjem vijeku ovisio je, kao i u Grčkoj, o pripadnosti određenom staležu. One koje su pripadale seljačkom staležu svojim su radom bile vezane uz polje i vođenje kućanstva. One koje su bile plemkinje također su bile vezane uz domaćinstvo, no ipak se njihovo djelovanje prostiralo i na rad u nekim crkvenim udruženjima. No s druge strane, upravo je vezanost na kućanske poslove pridonijelo tome da su žene u srednjem vijeku bile pismene i literarno obrazovane, i

to često više od svojih muževa i s obzirom na to mogle su podučavati svoju djecu (Šestak i Šimunković, 2012).

S općenitim razvojem društveno-ekonomskih odnosa, ženama se otvara područje trgovine, izrade tekstilnih predmeta, minijatura, kaligrafija i sl. Osnivanjem visokoobrazovnih ustanova također im se omogućuje i obrazovanje. Na prve žene liječnice nailazimo već u 11. stoljeću. Tako je povijest zabilježila i prvu kirurginju imenom Francesca (oko 1321.), a kasnije će ih na učilištima biti znatan broj. Osobitnost je srednjeg vijeka što se očituje velika prisutnost žena mističarki, koje usporeno njeguju filozofsku misao (Šestak i Šimunković, 2012).

U kršćanstvu je mizoginija osnažena novim korištenjem vrlo starih motiva: niskost, zavodjenje, doslovno smrad: sve to crkveni oci detaljno unose u svoje osude žena. Tertulijan se, pišući *O ženskom odijevanju*, uz napade na heretike koji ženama dopuštaju ravnopravnost, upušta u potankosti odjeće i uređivanja u kojima se pokazuje ženina zla namjera srozavanja muškaraca, po kojoj je u službi đavla (Čačinovič, 2011).

Augustin kao da pokazuje Platonovu ambivalentnost (usp. *Ispovijedi te Državu Božju*), a Toma Akvinski (*Summa Theologiae*) ponavlja Aristotelovu strategiju objašnjavanja ženine inferiornosti: žena je neuspjeli muškarac. Racionalizam, empirizam i prosvjetiteljstvo donekle popravljaju te predrasude, katkad čak do eksplicitne borbenosti kao kod velikog feminista Poulaina de la Barrea.

Razum i iskustvo, prema njemu, dani su svim pripadnicima ljudskoga roda: u tomu se slažu filozofi toga razdoblja (Čačinovič, 2011).

2.3. Žene u renesansnoj filozofiji i filozofiji novoga vijeka

Nailazimo, nadalje, na teškoće: Descartes osnažuje svojim značajnim racionaliziranjem spoznaje dualističke sheme, opoziciju na koju se uvijek veže dokazivanje o ženskoj inferiornosti.

Empiričar John Lock kao da iznosi neke egalitarne zaključke, ali na kraju smješta ženu u privatnu sferu, pa ju onda diskvalificira za poslove javnosti.

Jasnoća, koja je inače odlika izlaganja Davida Humea, gubi se u govorenju o ženama: one predstavljaju nepouzdan, nerazuman element podložan strastima – posebno nezgodna osobina kada im se povjere odgovorne dužnosti.

Jean-Jacques Rousseau možda se također može smatrati ambivalentnim, ali njegov *Emile* izlaže jasno stavove o podređenosti žena, potrebi da se ograniče i osposobe za pomoć i potporu vrednijima od sebe.

Kako u Kantovu presudnom filozofskom obratu tako i u velikom Hegelovu sustavu, žena se pojavljuje određena u drugosti – kao emocionalna, neobuzdana, u najboljem izdanju kao brižna. Naravno da se od takvog stvorenja ne može očekivati da će doći do razine odvajanja od konkretnoga na kojoj se može shvatiti Kantov kategorički imperativ. U kretanju u kojemu se u Hegelovu sustavu napreduje do svijesti slobode, ženska ograničenja osuđuju je na stupanj koji se mora ostaviti iza sebe.

John Stuart Mill, veliki glas protiv ženske podređenosti, zauzimajući se za žensko pravo glasa, rekao je: "Ako išta slijedi iz iskustva, bez psihološke analize, onda je to da su stvari koje su ženama zabranjene upravo one za koje su posebno kvalificirane; budući da se njihova nadarenost za vladanje pokazala u onim malobrojnim prilikama koje su dobile, a da se nipošto nisu toliko istaknule na područjima koja su im bila otvorena".

Ako se za Kanta i Hegela još moglo reći da su njihovi mizogini stavovi dio sustavnih razmišljanja, kod Schopenhauera i Nietzschea u brojnim tekstovima kao da je u punoj moći jednostavna, duboko ukorijenjena mizoginija ozlijeđene muškosti. Ona je nailazila i nailazi na odjek kod brojnih čitatelja. Čitateljice se nisu mnogo trudile oko Schopenhauera, ali Nietzsche je imao i ima sljedbenica koje moraju razviti neku strategiju ophođenja s uvredama: onako kao što psihoanalitičarke znaju kako postupati s Freudom (Čačinović, 2011).

Početak ranog modernog razdoblja, koje svjedoči o velikim političkim, socijalnim i znanstvenim promjenama i nazorima, također bilježi svoje zaljubljenice u filozofiju. Što se pak tiče položaja žena u javnom životu općenito, on se za razliku od prije još pogoršao, pa su tako filozofkinje rijetka pojava (Šestak i Šimunković, 2012).

Na kraju, suvremeno razdoblje donijelo je mnoge pozitivne i nužne promjene za žene. U ovom razdoblju ima mnogo žena koje su se zalagale za emancipaciju žena. Unutar ženskog pokreta, koji se među ostalim zalagao za zapošljavanje, obrazovanje

i pravo glasovanja za žene, nailazimo i na glasove koji žele osigurati majčinstvo. U ovom razdoblju suvremene filozofije, unatoč nepovoljnim društvenim okolnostima, pa i upravo zbog njih, jačala je ženska filozofska struja. Ona je svojim većim dijelom bila socijalno angažirana i imala je velike uspjehe od povijesnog značaja na socijalnom i političkom području. Druge su se pak filozofkinje suvremenog razdoblja bavile tradicionalnim značajnim filozofskim problemima spoznajno-teoretske i ontološke naravi (Šestak i Šimunković, 2012).

U nastavku će biti opisane filozofske niti vodilje žena koje su obilježile razdoblje suvremene filozofije i time dale veliki primjer i ostavštinu budućim naraštajima.

a. Marie Curie

Slika 1. Marie Curie

Izvor: <https://ahvalnews.com/tr/kitap/askin-dogasi-marie-curie-blanche-ve-enquist>
[pristupljeno 8. lipnja 2021.]

Marie Skłodowska Curie (1867. – 1934.) nedvojbeno je najslavnija među ženama u povijesti koje su svoj život posvetile znanosti. Rodom je bila Poljakinja, a životom i djelom Francuskinja. Otkrila je novo znanstveno područje i istodobno je otvorila vrata ulasku žena u znanost. Bila je prva žena dobitnica Nobelove nagrade, štoviše, dviju Nobelovih nagrada iz dva područja, fizike i kemije. Bila je prva žena profesorica na pariškoj Sorbonni, članica Medicinske akademije te utemeljiteljica i direktorica radioloških instituta u Francuskoj, a potom u Poljskoj. Marie Curie se u svojem životu istaknula izvanrednom inteligencijom, radinošću i znanstvenim poslanjem, ali i

ljudskim vrednotama: životnim poštenjem, nesebičnošću i plemenitošću (Paušek-Baždar, 2017).

Marie je ispitala na radioaktivnost sve poznate kemijske elemente, te je ustanovila da je pored urana radioaktivan i teški metal torij. No uskoro je otkrila da su neki uranovi minerali, kao što je smolinac (uranov oksid) i halkolit (bakrov uranilfosfat), mnogo aktivniji od samog urana. S nepogrješivom intuicijom, upravo genijalno je pretpostavila da te rude moraju sadržavati u malim količinama pored urana još neki do tada nepoznati element izvanredne radioaktivnosti. Njezino predviđanje pokazalo se ispravnim (Paušek-Baždar, 2017).

Marie Skłodowska Curie umrla je 4. srpnja 1934. od leukemije, koja se javila kao posljedica dugogodišnje izloženosti ionizirajućem zračenju. Štetne posljedice radioaktivnosti u ono doba nisu bile poznate, tako da je Marie većinu svojih istraživanja izvela bez odgovarajuće zaštite. Njezini rukopisi, pa čak i kuharica, još uvijek su toliko radioaktivni da se moraju čuvati u posebnoj olovnoj kutiji (Maravić, 2011).

Marie Skłodowska Curie jedna je od najpoznatijih znanstvenica svih vremena. Njezin rad otvorio je novu eru u razvoju fizike, kemije i medicine, a također je imao dubok utjecaj i na socijalnom planu, jer je ona, živeći u doba kada nije bilo uobičajeno da se žene bave znanošću, na svom životnom i znanstvenom putu morala pomicati mnoge granice i prevladati brojne prepreke i predrasude (Maravić, 2011).

b. Hedwig Conard-Martius

Slika 2. Hedwig Conard-Martius

Izvor: <https://reinach.ophen.org/tag/hedwig-conrad-martius/> [pristupljeno 8. lipnja 2021.]

Hedwig (1888.-1966.) je bila Husserlova učenica koja pripada najpoznatijim i opusom najplodnijim filozofkinjama 20. stoljeća. Već rano morala se suočiti s protivnicima žena-filozofa jer joj je promocija u Göttingenu bila onemogućena, te je otišla u München, gdje je dobila ocjenu „summa cum laude“. 1933. nacistički režim joj je onemogućio hibilitaciju budući da su joj pronađeni židovski korijeni. Niti jedna njezina studija ili članak nisu smjeli prelaziti dvadeset stranica. U svom filozofskom naporu učinila je obrat prema realističnoj, ontološkoj fenomenologiji. Filozofija bitka postala je njezino središte zanimanja. Posebno je svratila filozofsku pozornost i na istraživanje ontičke strukture realnog kozmosa, osobito prirode. Bavila se problemom prostora i vremena, zatim problemom nastanka, osobito čovjeka, te problemom odnosa „duša – tijelo“. Sprovela je i ontološku interpretaciju kvantne teorije i ponovno utemeljenje teorije boja (Šestak i Šimunković, 2012).

c. Edith Stein

Slika 3. Edith Stein

Izvor: <https://www.glas-koncila.hr/uz-75-obljetnicu-smrti-edith-stein-sv-benedikte-od-kriza/> [pristupljeno 8. lipnja 2021.]

Filozofkinja Stein (1891.-1942.) pripada prvim ženama kojima je uopće bilo dozvoljeno studirati. Ponukana gorkim iskustvom da kao žena nije mogla ostvariti akademsku karijeru, pisala je u svom djelu “Žena” o ulozi i položaju žene u društvu i u Crkvi. S tom nakanom putovala je širom njemačkog govornog područja držeći

konferencije. Njezino polazište jest ljudska osoba, u kojoj vidi utemeljenu jednakost dostojanstva žene i muškarca. U svojim izlaganjima uvijek je isticala potrebu obrazovanja žena, i to u svim područjima, pa čak i onima koja su ženama do tada bila zatvorena. Nacističke su je vlasti, unatoč tome što je prešla sa židovstva na katoličanstvo, uhitile u karmelićanskom samostanu gdje je postala klauzurnom redovnicom. Umrla je u Auschwitzu 9. kolovoza 1942. Svoj život opisala je kao žrtvu za svoj narod (Šestak i Šimunković, 2012).

d. Simone Weil

Slika 4. Simone Weil

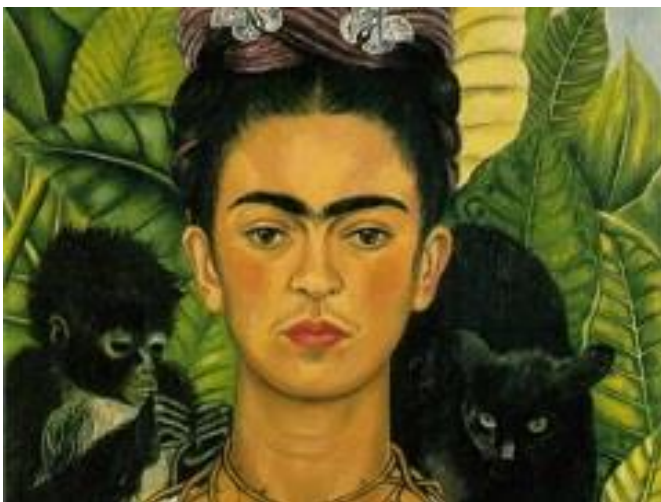
Izvor: <https://www.bbc.co.uk/programmes/b01nthz3> [pristupljeno 8. lipnja 2021.]

Francuska filozofkinja židovskog porijekla Simone Weil (1909.-1943.) dala je veliku ostavštinu u filozofiji 20. stoljeća. Bila je vrlo plodna spisateljica. Njezin opus na francuskom jeziku još nije dostatno vrednovan. U ranoj mladosti počela se baviti politikom i političkim aktivizmom, a kao studentica filozofije svoje je profesore i kolege oduševljavala karakternim stavovima. Dobila je od svojih prijatelja nadimak „kategorički imperativ u suknji“ upravo zbog svoje angažiranosti i strastvenog traganja za istinom, koju je pronađenu hrabro izgovarala, odbijajući energično svaki kompromis i čvrsto se zauzimajući za svoj stav i hrabro sprovodeći ga u djelo. Nakon diplome započela je predavati filozofiju u školi za djevojke te se istodobno bavila problemom radničkih prava. Dobrovoljno je otišla raditi u rudnik i u tvornicu

automobila Renault kako bi bolje razumjela teškoće radnika. Ondje nije vidjela toliki problem u radu, nego u nehumanim poslodavcima, zgražajući se nad ponižavanjem radnika i gaženju njihovog dostojanstva. Kao aktivistkinja, ne pripadajući nijednoj političkoj stranci, besplatno je podučavala radnike kulturi i osvješčivala ih u vrijednostima i upravljanju vlastitim životom. Nakon ulaska nacista u Francusku odbjela je u SAD sa svojom obitelji, no zbog solidarnosti sa svojim narodom odlučila je otići u London s namjerom da se vrati u Francusku, gdje bi se pridružila pokretu otpora. Na kraju je oboljela od tjeskobe i završila u bolnici gdje iz solidarnosti s narodom nije željela uzimati hranu. Preminula je 24. kolovoza 1943. od zatajenja srca (Šestak i Šimunković, 2012).

e. Frida Kahlo

Slika 5. Frida Kahlo

Izvor: <https://www.fridakahlo.org/> [pristupljeno 8. lipnja 2021.]

Frida (1907.-1954.) jedna je od najpoznatijih slikarica svih vremena. Rođena je u žarkoplavoj kući nadomak grada Meksika. Svoju je filozofiju prednijela na platno, ponekad slikajući ležeći. Sa šest je godina gotovo umrla od dječje paralize. Zbog te je bolesti trajno hramala, no to je nije sprječavalo da nastavi živjeti kao i druga djeca. Kad joj je bilo osamnaest godina, doživjela je tešku prometnu nesreću u autobusu. Ponovno je umalo umrla i opet je bila mjesecima prikovana za krevet. Majka joj je tada izradila poseban kist kako bi mogla slikati ležeći. Naslikala je tokom života na stotine divnih autoportreta, često u društvu životinja, a posebno ptica o kojima se

brinula. Žarkoplava kuća u kojoj je živjela sačuvana je upravo onakva kakvom ju je ona ostavila, prepuna boja, radosti i cvijeća (Favilli i Cavallo, 2016).

Ono što Fridu čini posebnom je to što nikad nije završila likovnu akademiju ili bilokakvu školu povezanu s umjetnošću. Bila je samouka i sve što je postigla ostvarila je svojim trudom i radom. Razvila se u umjetnicu čiji je rad fascinirao mnoge svjetske umjetnike i druge slavne ličnosti. Njezini radovi često su bili šokantni i opisivali su težak život žena. Njena preokupiranost ženskim temama učinila ju je feminističkom ikonom 20. stoljeća (Pavić, 2014).

f. Nina Simone

Slika 6. Nina Simone

Izvor: <https://www.nytimes.com/2015/06/21/movies/nina-simones-time-is-now-again.html> [pristupljeno 8. lipnja 2021.]

Nina (1933.-2003.) bila je darovita i ponosna žena. Kao djevojčica, odlazila je s majkom u crkvu, gdje bi se krišom popela na orguljašku klupicu i vježbala svirati popularnu crkvenu pjesmu sve dok ju ne bi naučila. Tada joj je bilo samo tri godine. Kad je navršila petu, majčin poslodavac ponudio je Nini platiti poduku iz glasovira što ju je oduševilo te se počela baviti intenzivno glazbom. Bila je predana, vrijedna i

iznimno darovita. S dvanaest godina održala je svoj prvi samostalni koncert. Tada su njezini roditelji sjedili u prvom redu, no potjerani su kako bi na njihovo mjesto sjeli bjelci koji su netom ušli. Nina nije htjela početi svirati sve dok joj roditelji opet nisu došli sjesti naprijed na svoja mjesta. Ovaj događaj ukazuje na to da nije trpjela rasizam već u ranim godinama. Željela je da ljudi crne boje kože budu ponosni, slobodni i da prigrle svoje sposobnosti i strasti, bez prosuđivanja i procjenjivanja. Upravo je zbog toga napisala mnoge pjesme te tematike kao npr. „Brown baby“ i „Young, Gifted and Black“. Znala je koliko rasizam boli i željela je da crnci pronađu snagu u njezinim pjesmama. „Najgore je što zbog takve predrasude“, rekla je, „kad si povrijeđen i ljut, počneš sumnjati u sebe. Počneš razmišljati da vjerojatno i nisi dovoljno sposoban“. Nina je, umjesto strahova i sumnji, odlučila njegovati svoju darovitost i postala je jedna od najpoznatijih jazz pjevačica na svijetu (Favilli i Cavallo, 2016).

g. Rita Levi Montalcini

Slika 7. Rita Levi Montalcini

Izvor: <https://voxfeminae.net/strasne-zene/rita-levi-montalcini-strast-za-istrazivanjem/> [pristupljeno 8. lipnja 2021.]

Rita (1909.-2012.) čvrsto je odlučila postati liječnicom kada je njena dadilja umrla od raka. Posebno je bila opčinjena neuronima. Nakon što je diplomirala, radila je s poznatim profesorom Giuseppeom Levijem i skupinom izvrsnih kolega znanstvenika iz svoje generacije. Njihovo važno istraživanje prekinulo je diktatorstvo koje je

donijelo zakon kojim se Židovima zabranjuje rad na sveučilištu. Sa svojim profesorom, koji je također bio židovskog podrijetla, pobjegla je u Belgiju. Nedugo nakon, nacisti su napali Belgiju te je morala ponovno bježati i vratila se u Italiju. Bila su to teška vremena za nju kao znanstvenicu jer se neprestano morala skrivati i nije imala pristup laboratoriju, ali Rita nije odustala. Svoju je spavaću sobu preuredila u mali istraživački laboratorij. Naoštrila je tako igle za šivanje i od njih napravila kirurške instrumente. Mali operacijski stol smjestila je ispred kreveta, a na njemu je secirala kokoši i proučavala stanice pod mikroskopom. Kad je grad bio bombardiran, opet se dala u bijeg. Iz skrovišta u skrovište, ma kako teško bilo, gdje god pošla, uvijek je i neprestano radila. Za svoj rad u području neurobiologije dobila je Nobelovu nagradu za medicinu. Bila je treća po redu nobelovka iz svoje generacije s istog medicinskog fakulteta (Favilli i Cavallo, 2016).

h. Maria Montessori

Slika 8. Maria Montessori

Izvor: <https://montessori-ami.org/resource-library/facts/biography-maria-montessori>
[pristupljeno 8. lipnja 2021.]

Maria (1870.-1952.) je poznata svim pedagogima diljem svijeta i općenito svima koji rade s djecom. Bila je učiteljica i liječnica koja je svoj rad posvetila djeci s poteškoćama u razvoju. Umjesto da primjenjuje stare nastavne metode, Maria je

promatrala djecu da shvati kako ona uče. U njezinoj školi djecu nisu tjerali da rade ono što im učitelj kaže. Bila su slobodna, sama su birala što će raditi i bavila su se onim što najviše vole. Njeni inovacijski postupci pokazali su se vrlo učinkovitim kod djece s poteškoćama, pa se odlučila na otvaranje škole za svu djecu i na njih primijenila iste nastavne metode. Svoju je školu nazvala Dječja kuća (tal. La Cassa dei Bambini). Za Dječju kuću osmislila je namještaj po mjeri djeteta: lagane stolice koje djeca lako mogu premještati i niske police tako da im materijali budu dostupni uvijek i mogu ih dohvatiti bez pomoći odraslih. Također, osmislila je i didaktičke igračke koje potiču djecu da samostalno otkrivaju svijet na vrlo praktičan način. U njenim razredima djeca su naučila praktične radnje koje im pomažu u svakodnevnom životu. Metoda koju je osmislila Maria Montessori primjenjuje se u tisućama škola i vrtića i pomaže djeci širom svijeta da se osamostale i učvrstnu. „Nikad nemojte pomagati djetetu u onome što može obaviti samo“, govorila je (Favilli i Cavallo, 2016).

i. Sylvia Earle

Slika 9. Sylvia Earle

Izvor: <https://www.clf.org/conservation-matters-articles/5-questions-for-dr-sylvia-earle/> [pristupljeno 8. lipnja 2021.]

Oceanografkinja Sylvia Earle (rođena 1935.) vjerojatno je u životu provela više vremena pod morem nego na suhom. Časopis Time nazvao ju je "herojem za

planet", predstavljena je u brojnim člancima, knjigama i televizijskim dokumentarcima National Geographica. Ona vodi neprofitnu organizaciju, „Mission Blue“, kako bi „zapalila javnu potporu mreži zaštićenih morskih područja“. Više od 200 uglednih skupina za očuvanje oceana i istomišljenika, od velikih multinacionalnih tvrtki do pojedinačnih znanstvenih timova koji rade važna istraživanja, pridružili su joj se u savezu (National Geographic, 2018).

Voljela je roniti noću kad je more mračno i kad se ne može razjasniti jesu li ribe budne ili spavaju. Predvodila je skupinu akvanauta te je sa svojim timom živjela tjednima pod vodom, ronila u raznoraznim ronilicama i proučavala život u oceanu kao nitko nikad prije. „Da nema mora“, objasnila je, „ne bi bilo života na Zemlji. Ne bi bilo ljudi, ni životinja, ni kisika, ni biljaka.“ Rekla je kako je doživjela radost koju pružaju tisuće sati provedenih pod morem te bi voljela da sa sobom može povesti i druge da vide što je i ona vidjela i da spoznaju ono što i ona (Favilli i Cavallo, 2016).

j. Malala Yousafzay

Slika 10. Malala Yousafzay

Izvor: <https://tr.sputniknews.com/asya/201803291032829444-nobel-baris-odullu-malala-yil-sonra-ilk-kez-ulkesinde/> [pristupljeno 8. lipnja 2021.]

Malala (rođena 1997.) zasad je najmlađa dobitnica Nobelove nagrade. Dobila ju je za mir. Kao djevojčica, voljela je ići u školu. No jednog dana naoružana skupina zvanih talibani zauzeli su dolinu u Pakistanu u kojoj je živjela. Ljude su ondje zastrašivali oružjem. Talibani su zabranili djevojčicama da idu u školu i mnogi se s tim nisu slagali, ali su smatrali da je ipak sigurnije da njihove djevojke ostanu kući. Malala je

bila uvjerena kako to nije pravedno i o tome je počela pisati rasprave na internetu. S obzirom da je žarko htjela pravdu i obrazovanje za sve, na televiziji je izjavila kako obrazovanje ženama daje moć i da talibani zatvaraju škole za djevojčice jer ne žele da žene budu moćne. Nekoliko dana nakon izjave, talibani su pretresli autobus kojim je Malala išla u školu i pitali koja je od djece Malala. Muškarci su zapucali i pogodili ju u glavu. Hitno je otpremljena u bolnicu i uspjela je preživjeti. Oporavila se i ozdravila brže nego što je itko mogao zamisliti. Nastavila je sa svojim aktivizmom te je izjavila kako su talibani mislili da će ju metci ušutkati, ali su se prevarili. „Dopustite nam da u ruke uzmemo svoje knjige i olovke. One su naše najmoćnije oružje. Jedno dijete, jedan učitelj, jedna knjiga i jedna olovka mogu promijeniti svijet“, rekla je (Favilli i Cavallo, 2016).

3. Hipatija

Slika 11. Hipatija

Izvor: <https://lolamagazin.com/2017/02/19/zene-naucnice-hipatija-zena-koja-je-ubijena-zbog-svojih-ucenja/> [pristupljeno 8. lipnja 2021.]

Hipatija, rođena oko 355. godine, umrla 415. u Aleksandriji, bila je matematičarka, astronomkinja i filozofkinja koja je živjela u vrlo turbulentnom dobu u povijesti Aleksandrije. Ona je najranija ženska matematičarka o čijem životu i radu postoje razmjerno detaljna znanja (Deakin, 2012).

3.1. Pogled na Hipatiju

Sudbina Hipatije iz Aleksandrije s vremenom je obilježena mitskim obilježjima i do danas ostala vrhunski primjer pobjede fanatizma i natražnjaštva nad rodnom ravnopravnošću, slobodomljem i vjerskom tolerancijom. Povijesna Hipatija je stoga odavno ustuknula pred predodžbom koju su iz vlastitih pobuda i ideoloških potreba oblikovali pisci samo koje stoljeće mlađi od njezina doba i mnogo kasniji autori, od prosvjetiteljstva do danas (Gračanin, 2014).

Vjerojatno se nikad neće sa sigurnošću doznati tko je zaista bila Hipatija iz Aleksandrije i koje je njezino mjesto u vjersko-političkim previranjima u etničko, kulturno i religijski šarolikoj sredini egipatske Aleksandrije krajem 4. i početkom 5. stoljeća. O njoj je sačuvano premalo podataka da bi se njezin život i djelo mogli pouzdano rekonstruirati. I ono malo što je poznato zamagljeno je različitim pogledima na događanja onog vremena i njihove glavne aktere te nazorima i ciljevima koje ta svjedočanstva zastupaju i iskazuju (Gračanin, 2014).

Bili joj naklonjeni ili je ocrnjivali, svi se slažu u jednom: Hipatija je bila obrazovana, darovita i vrlo cijenjena građanka Aleksandrije. Živjela je i djelovala u svijetu i vremenu u kojem se žensko isticanje dočekivalo sa zazorom. No njoj nisu osporavani ni znanje, ni ugled, ni moralni autoritet. Štoviše, čini se da su upravo utjecaj i odlučnost u obrani svojih stavova presudno pridonijeli njezinoj smrti (Gračanin, 2014).

3.1.1. Kći aleksandrijskog učenjaka

Pretpostavlja se da je Hipatija umrla sa šezdesetak godina, što bi značilo da se rodila oko 355. godine u mnogoljudnoj egipatskoj prijestolnici Aleksandriji, u kojoj je provela cijeli svoj život. O njezinoj se majci ne zna ništa, a otac joj je bio Teon, znameniti aleksandrijski učenjak. Hipatija je osnovnu poduku vjerojatno dobila od oca koji ju je obrazovao i u matematici i astronomiji. Poslije mu je pomagala u njegovim bavljenjima astronomijom. Nepoznato je od koga je stekla naobrazbu iz filozofije, iako se pomišlja da joj je učitelj možda bio Antoin, sin neoplatonske filozofkinje Sosipatre iz Efeza (Gračanin, 2014).

Hipatija je završetkom školovanja sama počela predavati filozofiju i matematiku. Svoj je život u cijelosti posvetila učenom djelovanju i nikad se nije udavala. Zabilježeno je da je bila izvanredne ljepote, no ona je odbacivala putenost i senzualnost. Uvijek je pokazivala umjerenost i živjela je asketski. Nosila je filozofski ogrtač (*tríbōn*) koji se često povezuje s cinicima, pripadnicima filozofske škole koja je naučavala prirodnost i lišenost svih potreba. Taj ogrtač tako je izrastao u simbol uzdržljivosti, unutarnje neovisnosti, odricanja i samodostatnosti (Gračanin, 2014).

3.1.2. Rado slušana učiteljica

Hipatija je zastupala neoplatonsku filozofiju. Naučavala je da se čovjek mora uzdići nad vlastitom tjelesnošću i da se u potrazi za božanskim mora osloboditi osjećaja, biti ravnodušan prema svjetovnome i živjeti u skladu sa sobom. Učenicima je nastojala ukorijeniti filozofiju kao svojevrsni religijski misterij, “najneizraziviji od neizrazivog”. Učila ih je da filozofskim intelektom slijede Platonov nauk i da naporom srca i uma izdvoje iz svoje nutrine “oko zakopano u nama” koje tragaču omogućuje dosezanje nadiskustvenog svijeta (Gračanin, 2014).

Bila je iznimno cijenjena među svojim učenicima, ali i običnim slušateljima koji su je slušali kad je izlagala Platonov ili Aristotelov nauk. Tako je filozofske teme učinila dostupnima široj skupini, otvarajući zatvoreni krug obrazovnih. Predavanja je držala i na ulici, kretala se među muškarcima u javnosti, što nije bilo uobičajeno za žene onoga doba (Gračanin, 2014).

Od učenika je zahtijevala spoznajni napor i etičko savršenstvo. Učila ih je da steknu dubinski uvid koji postoji na rubu znanja i koji priznaje pravu ljepotu, a ona nije materijalna ni vezana za točno određeni predmet. Sačuvana je priča o jednom učeniku koji se u nju zaljubio i, ne mogavši suspregnuti osjećaje, priznao joj ljubav. Hipatija mu je pokazala komad platna koji joj je služio kao menstrualni uložak i tako zorno predočila upitnost njegove seksualne želje. Umrlijano krvlju, platno je simboliziralo nečistoću svega materijalnog. Njezino je ponašanje u toj zgodi (čak i ako je ona naknadno iskićena kad se oblikovala legenda o Hipatiji) karakteristično za cinike koji su promišljeno nastojali sugovornike šokirati i sablazniti kako bi ih natjerali da shvate i progledaju (Gračanin, 2014).

3.1.3. Matematičarka i astrologinja

Hipatija je bila najbliskija očeva znanstvena suradnica. Pripisuju joj se brojna astronomska i matematička djela, no nijedno nije sačuvano da bi se sa sigurnošću moglo reći koliki je bio njezin doprinos. No u najstarijem rukopisu komentara “Matematičke zbirke” Klaudija Ptolemeja, što ga je sastavio njezin otac Teon, stoji uz naslov treće knjige da je riječ o verziji koju je provjerila “filozofkinja Hipatija, moja kći”. Navodi se i kao autorica komentara na dva matematička djela, “Presjek

stošca” Apolonija iz Perge i “Aritmetike” Diofanta iz Aleksandrije, te jednog spisa naslovljenog “Astronomski kanon” (Gračanin, 2014).

Također je bila upućena i u izradu astrolaba, instrumenta koji je prikazivao kretanje nebeskih tijela, a mogao je imati različite namjene – od astronomskih izračuna do određivanja doba dana i godine. Filozof Sinezije daje svjedočanstvo da je načinio nacrt astrolaba, ali zahvaljujući Hipatijinoj pomoći. Zna se da je Teon napisao dva djela posvećena astrolabu (velikom i malom) pa nije nemoguće da je on prenio znanje Hipatiji, a ona Sineziju (Gračanin, 2014).

3.1.4. (Ne)religioznost i ugled

Devedesetih godina 4. stoljeća već je bio oblikovan krug Hipatijinih učenika. Nekoliko ih je poznata po imenu, a bile su to imućne i dobro povezane osobe koje su poslije obnašale visoke službe. Među njezinim slušateljima bilo je pogana i kršćana, no ona nije činila razliku među njima. Sama se nikad nije uključila u sukobe između sve brojnije kršćanske i sve slabije poganske zajednice u Aleksandriji. Nisu je privlačili mjesni poganski kultovi. Politeizam je u njezinim očima bio samo sastavni dio helenističke tradicije koju je cijenila, no sama nije osjećala nikakvu potrebu da prakticira mnogoboštvo (Gračanin, 2014).

O njezinu ugledu i popularnosti najbolje svjedoči činjenica da su je posjećivali visoki gradski službenici kako bi joj iskazali poštovanje, ali i pitali je za savjet. To joj je pružalo priliku da promiče svoja filozofska načela u najvišim političkim krugovima i tako utječe na politiku. Među tim visokopozicioniranim posjetiteljima bio je i Orest, namjesnik Egipatske dijeceze s naslovom augustovskog prefekta. Orest je vjerojatno polazio i Hipatijina predavanja, a Sokrat Skolastik navodi da su se njih dvoje jako dobro poznavali te da se Orest s Hipatijom savjetovao u administrativnim i političkim poslovima. Iako je bio kršćanin, navodno ju je toliko cijenio i bio pod njezinim velikim utjecajem da je prestao odlaziti u crkvu (Gračanin, 2014).

3.1.5. Sukobi u Aleksandriji i Hipatijina smrt

Sukobi između pogana i kršćana, između kršćanskih skupina te između židova i kršćana činili su kulisu drame u Aleksandriji. Patrijarh Ćiril je rat za čistoću vjere

počeo oborivši se na jednu heterodoksnu kršćansku skupinu, a nastavio ga je protiv židova, što je pokrenulo lanac događaja čiji je ishod bio Hipatijina smrt.

Sokrat Skolastik navodi da su neki kršćani proširili glasinu da upravo Hipatija stoji na putu izmirenja židova i patrijarha Ćirila. Glasina vjerojatno i nije bila neosnovana jer Hipatija nije mogla prihvatiti Ćirilovo agresivno miješanje u politiku i nasilje prema vjerskim neistomišljenicima. Uvijek je izražavala svoje mišljenje u javnosti i kod kuće. Pretpostavlja se da je netko iz Ćirilova bliskog okruženja odlučio djelovati protiv Hipatije. Njezina slabost je bila što nije bila popularna ni među kršćanima ni poganima. Nikad se nije ni pokušavala svidjeti "običnim" ljudima. Zbog toga njezinim neprijateljima nije bilo teško uvjeriti svjetinu da je vještica koja crnom magijom potiče razdor kako bi zavládala gradom. Uskoro se stvorila jedna naročito fanatična skupina koja je odlučila ukloniti filozofkinju, a činili su je parabalani, članovi kršćanskog laičkog bratstva.

415. godine u ožujku pripremili su zasjedu. Dok se Hipatija vraćala kući, dočekali su je na ulici i odvucli u crkvu zvanu Cezarij, nekadašnji hram posvećen carskom kultu. Ne mareći za njezinu dob, svukli su je голу i zatukli razlomljenim komadima glinene posude. Raskomadali su njezino tijelo, povlačili ulicama do mjesta Kinaron u neposrednoj blizini grada i ondje spalili (Gračanin, 2014).

3.2. Novi protivnici sa starim licem

Postoji korelacija između četvrtog stoljeća i sadašnjost: „Pokazao sam vam nove neprijatelje pod starim licem – sličnosti su što su umjesto togi i tunike sada neka druga odjeća“. Ova korelacija ima šire implikacije za razmišljanje o recepciji antike. Što to znači za sadašnjost da se prepozna u književnom predstavljanju lika iz antičke prošlosti? Koje su rodne implikacije? Mijenjaju li se „neprijatelji“ tijekom vremena u koraku sa suvremenom politikom i zabrinutostima današnjice?

Vremenska je složenost također svojstvena izjavi u kojoj se "novim neprijateljima" sadašnjosti naziru novo predstavljeno i konzumirano, ali bez obzira na to „staro lice“ klasične prošlosti. „Novi neprijatelji sa starim licem“ uključivali su prepoznavanje odnosa između rodnih pitanja koja su postavili događaji kasne antike, Kingsleyjeva figura Hipatije u kontekstu rasprava sredinom stoljeća oko ženskog pitanja i kasno-viktorijanski diskurs o Novoj ženi (Kingsley, 1853).

4. Rada Iveković

Slika 12. Rada Iveković

Izvor: <https://www.portalnovosti.com/rada-ivekovi%C4%87-zene-su-svuda-prve-spasiteljice-izbjeglih> [pristupljeno 8. lipnja 2021.]

Filozofkinja i indologinja Rada Iveković rođena je u Zagrebu 1945. godine. Studirala je u Beogradu, Zagrebu i Delhiju. Bila je profesorica na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a sada predaje na Collège international de philosophie u Parizu i na Univerzitetu Jean Monnet u Saint-Etienneu. Gostovala je na studijima širom svijeta, a na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu predavala je usred rata, 1994./1995. godine. Od ranog poznanstva s filozofom Čedomilom Veljačićem njezin su se intelektualni interes i akademska orijentacija okrenuli Indiji i neeuropskim kulturama pa je u jednom trenutku Benares, a ne London, za nju postao 'pupak svijeta' (Munjin, 2019).

4.1. Ratna svjedočanstva

Tokom rata u Hrvatskoj, početkom 1990-ih zajedno s Jelenom Lovrić, Slavenkom Drakulić, Dubravkom Ugrešić i Vesnom Kesić bila je u neviđenoj medijskoj hajci proglašena 'vješticom iz Rija' zato što su ratna silovanja u Hrvatskoj smjestile u kontekst zločina muškaraca protiv žena, a ne Srba protiv Hrvatica. Za ovaj slučaj rečeno je kako je 'najveći zločin koji su te žene učinile bio taj što su pisale kao individualke, a ne kao hrvatske građanke u vrijeme kada je nacionalizam bio najveći prioritet nove države'. Nakon njenog odlaska iz Hrvatske na mjestu gdje je nekad stajala intelektualna, moralna i civilna kuraža, kao preduvjet svakom mišljenju od pojave prosvijećenosti do danas ostao je bezdan (Munjin, 2019).

Feministički pokreti i istraživanja, kao i mirovni pokreti širom svijeta pokazali su usku povezanost i međuovisnost između rata, opće militarizacije u miru, i "običnog" nasilja prema ženama, djeci i civilnom stanovništvu (Iveković, 2013).

Ti su pokreti i analize, kako kaže Rada (Iveković, 2013) konstatirali da je ovaj aspekt, a naročito činjenica nasilja prema ženama, uglavnom smatran manje važnim u tradicionalnom shvaćanju ratnog nasilja i nasilja u miru te da njegova povezanost s ratnim nasiljem nije uočena od strane nacionalnih i međunarodnih institucija sve donedavno. Tek nedavno je nasilje prema ženama u okolnostima općeg nasilja, rata i poratnih situacija priznato kao konstitutivno za "opće" ili "obično" nasilje i kao važno. S nekima od takvih priznanja feminističke analize nisu zadovoljne, smatrajući ih još uvijek nedostatnim. U krajnjoj analizi, ovakve radikalne feminističke analize ciljale bi ne samo na kritiku pojedinih društava i nacionalnih konstrukcija već i na kritiku cijelog sistema međunarodnih odnosa. Feminističke analize zanimaju se naročito, s onu stranu konkretnog moralnog i fizičkog integriteta žena, i za uspostavljanje i održavanje mira, suživota i pravde, drugim riječima, za suradnju na stvaranju društvenog i političkog projekta. Iako ne smatraju da su žene "po prirodi" miroljubivije od muškaraca, zapažaju da su one socijalizirane i pripremljene za brigu o drugima i sklonije empatiji prema stradanjima drugih. Oslanjanje na žene u nužnom poslu prerade ostavštine nasilja i rata, poslu koji nitko drugi nije obavio, garantira istinsku brigu za zajedničku prošlost i budućnost u poštovanju razlika i poštovanju, to bi bio novitet, žena. Odakle potječe i ideja ženskog suda (Iveković, 2013).

4.2. Ženski sud

Radi se čini (Iveković, 2013) da bi ideja ženskog suda, ženskog suda sa iskazima žena, žrtava, direktnih i indirektnih svjedokinja i aktivistkinja predstavljala najbližu formu te dostojnu i dobrodošlu zamjenu za takvu svejugoslavensku komisiju, u situaciji kakva je naša gdje, zbog nastavljanja sukoba u "miru", *nije* bila zamisliva zajednička komisija za uspostavljanje povijesne istine nasilja i sukoba, a to je bio slučaj na prostoru bivše Jugoslavije poslije ratova devedesetih godina (a pojedinačne državne komisije bile bi besmislene jer bi bile nacionalistički zainteresirane i neobjektivne). Ženski sud obavlja i posao takve komisije. U datim okolnostima, izgleda da su *jedino žene* kod nas, kako ističe Rada, u stanju da to učine, tj. da mogu imati zajednički projekt koji prelazi granice naroda i novih država. Važan doprinos takvog suda ili komisije, u našem slučaju ženskog suda, jest skupljanje svjedočanstava onih koje/koji su u ratu i poslije rata bile/bili žrtve nasilja. Time svjedočanstva, namijenjena i povijesti, nadilaze značaj samog konkretnog suda jer ostaju zauvijek. Povijesničari našeg posljednjeg rata i poslijeratnog nasilja istraživat će ih iz materijala (knjiga svjedočanstava) što su ga pripremile feminističke aktivistice i udruženja iz svih jugoslavenskih zemalja. U tom smislu, ženski sud obavlja obavezan posao pomirenja i izgradnje političkog i društvenog projekta i procesa koji nitko drugi nije ni predložio da učini niti je u stanju da preuzme. Zato taj sud ona smatra ključnim, mimo njegove funkcije simboličkih sankcija, pravde i iscjeljenja, za povijest, za feministički pokret, za repolitizaciju društava naših zemalja u usuglašenom i zajedničkom društveno-političkom projektu (Iveković, 2013).

Ženska ratna i poratna izravna svjedočanstva i nevjerojatno oštra zapažanja jasno ističu, kritiziraju i osuđuju lokalni patrijarhat, zapleten u socijalno-ekonomski sustav, u ratu i u mirnom poretku. Hrabro i s velikom lucidnošću i nadom u postizanje pravde, ona skreću pozornost na ratna protjerivanja, progonstva ili čak zatvore koji se često protežu i nakon zaključenja mira (što rezultira beskućništvom zbog izvlaštenja ili uništavanja domova, prisilnih deložacija, egzodusa, deportacija...). Naglašavaju i osuđuju brutalnost fizičkog i seksualnog mučenja žena, djevojčica, pa čak i novorođenčadi, a ponekad čak i nasilja nad muškarcima, bez obzira na motivirajući uzrok („etnički“, „politički“ ili drugi). Ona ističu i osuđuju nacionalističke bestijalnosti svake vrste, koje su počinile državne vojske, nacionalne samozvane jedinice, milicije i terorističke skupine najrazličitijih denominacija, susjedi i prijatelji, neprijatelji.

Osuđuju zločine počinjene nad pojedinim ženama, kao i nasuprot njihovim širim obiteljima i zajednicama (Iveković, 2015).

Nacija ne vjeruje svojim ženama i zato ih stavlja u pritvor i u podređeni položaj kao „sestre“ u odnosu na „braću“ koja su i sama pod nespornom dominacijom „oca nacije“. U simboličkoj identifikaciji s takvim "ocem" nacije, koja se traži i od braće i od sestara, ali braća bi, naravno, bila uspješnija u nastojanju da se identificiraju po prirodi stvari jer više nalikuju idealu. Stoga sestrama preostaje samo pretvoriti svoj predodređeni neuspjeh u prihvaćeni položaj podređenosti i pokušati se što više identificirati s drugim spolom (spolom oca nacije), znajući da to ne mogu učiniti savršeno. To znači da žene njeguju socijalizaciju, solidarnost, dijeljenje i empatiju - uloge na koje se tradicionalno gleda kao na ženske, čak i kad su nametnute (Iveković, 2015).

Žene su one koje rađaju, one koje dolaze iz istog spola, dok su muškarci rođeni iz drugog spola. U društveno-političkoj i povijesnoj kompenzaciji, oslanjajući se na tjelesnu snagu i nasilje, muškarci rođenje uspostavljaju uspostavljanjem braka, kontrolom nad ženama i nametanjem očeva imena u mnogim kulturama. Štoviše, žene čak natjeraju da "poprave" svoju nepovezanu mušku lozu ("nevidljivo" - jer žene ne prenose svoje prezime ili dominaciju). Muška loza je uvijek prekidana jer se sinovi ne rađaju od očeva već od majki. Samo ženska loza, koja je socijalno i politički nepriznata, ima kontinuitet jer se djevojčice rađaju od majki. Međutim, očit im je kontinuitet loze uskraćen, jer ne prenose svoja imena, već umjesto toga moraju prihvatiti ime oca. U ratu i njegovim posljedicama - novo-militarizirana, novo-primitivizirana, dezorijentirana i podivljala društva, vidjeli smo takve mehanizme na djelu sa zastrašujućim razmjerima, posebno pokušaje vraćanja žena u „tradicionalne“ uloge. Osim što se prema njima ponašaju kao prema predmetima, a nikada kao prema subjektima, žene se u nacionalističkom bijesu i ratu također koriste kao medij, kao sredstvo da jedna grupa muškaraca pošalje poruku i prijeti drugoj grupi muškaraca: evo što radimo "vašim ženama" (Iveković, 2015).

Neke se feminističke teoretičarke danas pozivaju na treću vrstu modernosti koja bi uključivala ženske metode i temeljila se na njima, primjerice, na brizi, pomoći ili njegovanju koje su žene uzgajale i kroz povijest i tradicionalno, kao i kroz procese učenja tijekom generacija; žene su ih pokazale prema zajednici, obitelji i pojedincima,

kao i putem udruga i saveza, bez obzira na vrijeme, vrstu vlade ili imovinske odnose (Iveković, 2015).

Sva svjedočenja o ratu i vremenu nakon rata koja su nam dostupna pokazuju nevjerojatnu odanost i želju za pravdom koju dijele žene, kao i njihovu spremnost i sposobnost empatije s drugima i sa ženama s navodno "suprotne" strane koje su također patile, i čiji su sinovi možda ratovali protiv vlastitih sinova. Uz pomoć samodiscipline, čak i u slučajevima kada nisu na vrijeme dobile psihološku ili pravnu pomoć, žene su se uglavnom mogle samostalno uvježbati da o svojoj traumi razgovaraju bez mržnje ili ljutnje, da je podijele s drugima, shvaćajući ljekoviti i terapijski učinak samog pripovijedanja. Naravno da primjećujemo da je onim ženama koje su imale sreće nakon inače mučnih događaja bilo puno lakše dobiti psihološku pomoć ubrzo nakon mučnih događaja. Ali sposobnost onih među njima koji nisu ostvarili takvu korist, ali su ipak uspjeli razviti simpatije prema drugima, zapanjujuća je. Stoga računamo da će učinak Ženskog suda imati i tu ljekovitu funkciju zaustavljanjem, davanjem oblika i objavljivanjem vlastitih iskustva kroz osobne priče. To bi trebalo proizvesti rezultat zatvaranja jednom zauvijek simbolički proces tuge i žalosti. Tako će otvoriti horizont za budućnost koliko sebi tako i svojim obiteljima i okolini. To bi trebalo biti korisno za društvo (Iveković, 2015).

4.3. Raskol među spolovima i država

Nakon "globalizacije" i izvan opće zbrke u vezi s političkim subjektom i koga treba smatrati takvim, općenito je prihvaćeno da su žene, ili bi trebale biti, subjekti i njihova angažiranost, kako politička, tako i osobna, barem je teoretski postala sustavna, iako više od strana pokreta, otpora i marginalnosti. To može potvrditi bilo koji suvremeni filozof, politički ili društveni znanstvenik. Čak i bez tvrdnje političkog subjektiviteta za žene u krutom, klasičnom smislu jasno je da su žene više nego ikad uključene u konstituiranje ljudi (osoba). Međutim, ostaje problem što se čovjek također dijeli istom podjelom. Na putu uspostave moći obično se izgubi žena, čak i danas (Iveković, 2003).

5. ZAKLJUČAK

U ovom se radu nastojalo ukazati na važnost žena u povijesti i važnost velikog problema diskriminacije žena općenito zbog patrijarhalnog sustava.

Diskriminacija, započela, bilo u antičko doba, bilo u renesansno doba, mora završiti. Sve zasluge žena kroz povijest trebale bi njima i pripadati i ne smatrati ih manje vrijednima samo zbog njihovog izgleda ili pak zbog najčešće uloge majčinstva koja ukazuje na njihovu nježnost i osjećajnost te ih se tako vezuje uz nesposobnost ili nemogućnost bavljenja znanošću ili rada na visokim pozicijama.

Mnoge moderne zemlje danas ukazuju na to da ipak postoji nada i da se žena može ostvariti i u javnom životu. Tako su na čelu nekih od najmoćnijih država svijeta žene, daje im se veliki prostor u javnom životu i ne diskriminira ih se na temelju njihovog spola.

Tim putem trebali bi krenuti svi; od pojedinca, preko državnog aparata i društva sve do opće svjetske populacije i kulture.

6. LITERATURA

Berković, D.(2009). Od mizoginije do kulta: Etiološko čitanje Postanka 3. *Kairos - Evanđeoski teološki časopis*, 3(2), 305-320.

Blatančić, I. (2011). *Žena u antičkom društvu i njezina uloga u kutlu*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, diplomski studij povijesti i pedagogije.

Čačinović, N. (2011). Mizoginija u filozofskoj tradiciji. U J. Vince Pallua, I. Radačić (Ur.) *Ljudska prava žena* (str. 101-110). Zagreb: Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar"

Gračanin, H. (2014). Hipatija iz Aleksandrije, filozofkinja u žrvnju vjersko-političkih sukoba. *Meridijani*, 181, 84-91.

Favilli, E. i Cavallo, F. (2016). *Good Night Stories for Rebel Girls*. Camada: Editional Direction + Art Direction by Francesca Cavallo and Elena Favilli.

Iveković, R. (2003). Gender and Nation: Split Reason and Freedom. *Lectora*, 9, 15-22.

Iveković, R. (2013). *Kako misliti o nasilju i kako deminirati "znanje" o njemu. U prilog Ženskom sudu*. Zagreb: Prilog za skup "Militarističko nasilje nad ženama; proces organizovanja Ženskog suda", Žene u crnom.

Iveković, R. (2015). Violence and Healing: The War and the Post-War Period from the First Generation and Beyond. *The Women's Court*, prilog za skup Ženskog suda u Sarajevu – feministički pristup pravdi.

Jerić, J., Roje, L., Stipica, D. (2010). Istraživanje "Žene u filozofiji". *Metodički ogledi*, 16 (1-2), 159-162.

Kingsley, C. (1853). *Hypatia or New Foes with an Old Faces*. Boston: 1st American edition; Crosby, Nichols, and Company.

Maravić, B. (2011). Marie Curie- Skłodowska – 100. obljetnica dodjele Nobelove nagrade za kemiju. *Kemija u industriji*, 60 (12), 664-695.

Munjin, B. (2019). Rada Iveković: Žene su svuda prve spasiteljice izbjeglih. Portal novosti.

National Geographic (2008) National Geographic Society Newsroom. Sylvia Earle, Hero for the Ocean, <https://blog.nationalgeographic.org/2018/01/20/sylvia-earle/>.
Pristupljeno 26. travnja 2021.

Paušek-Baždar, S. (2017). Marie Skłodowska Curie i njezin put do uspjeha – u povodu 150. obljetnice rođenja. *Kemija u industriji*, 66 (9-10), 564-572.

Pavić, I. (2014). *Frida Kahlo*. Seminarski rad. Mostar: Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet, studij povijesti i umjetnosti.

Pinezić, M. (2012). Traženje punine istine u misli Edit Stein. *Obnovljeni život*, 67 (3), 329-340.

Pranjić, M. (2017). Kasnoantičko visoko obrazovanje i njegova propedeutika. *Anali za povijest odgoja*, 15/16, 7-36.

Šestak, I. i Šimunković, R. (2012). Žene u povijesti filozofije. *Obnovljeni život*, 67 (1), 29-43.

7. POPIS SLIKA

Slika 1. Marie Curie

Slika 2. Hedwig Conard-Martius

Slika 3. Edith Stein

Slika 4. Simone Weil

Slika 5. Frida Kahlo

Slika 6. Nina Simone

Slika 7. Rita Levi Montalcini

Slika 8. Maria Montessori

Slika 9. Sylvia Earle

Slika 10. Malala Yousafzay

Slika 11. Hipatija

Slika 12. Rada Iveković

8. SAŽETAK

Ovim radom ukazuje se na važnost žena u društvu, filozofiji i znanosti općenito. Ovaj rad pokazuje probleme s kojima se žene susreću od iskona, probleme diskriminacije i manje vrijednosti zbog patrijarhalnog sustava u društvu. Također, pokazuje borbu za ravnopravnost u privatnom i javnom životu svake žene.

Cilj ovoga rada je pobliže prikazati značaj žena u povijesti čovječanstva, na njihovu veliku ulogu u znanosti i veliku ulogu u stvaranju novog društva koje će ih prihvatiti bez omalovažavanja, diskriminiranja, laganja i s poštovanjem prema onome što one zaista jesu i kakve jesu.

Koncept ovog završnoga rada temelji se na razmatranju problema patrijarhalnog društva, njegovog stajališta i gledišta, njegove nazadnosti i utjecaja na žene.

Mnoge su žene promijenile svijet i neke od njih su ovdje prikazane kako bi bile primjer i dokaz za budućnost, a takvih žena ima mnogo, mnogo više, no nažalost, za njihov su rad ili zasluge preuzeli muškarci ili su ostavljene u drugi plan jer je prvi plan često rezerviran samo za muškarce.

Ključne riječi: filozofkinje, žene u filozofiji, znanost, mizoginija, patrijarhalno društvo, Hipatija, Rada Iveković

9. SUMMARY

This paper points out the importance of women in society, philosophy and science in general. This paper shows the problems that women have faced since the time immemorial, the problems of discrimination and inferiority due to the patriarchal system in society. It also shows the struggle for equality in the private or in public life of every woman.

The aim of this paper is to show more closely the importance of women in human history, their great role in science and their great role in creating a new society that will accept them without belittling, discriminating, lying and respecting what they really are.

The concept of this final paper is based on a consideration of the problem of patriarchal society, its standpoint and point of view, its backwardness and impact on women.

Many women have changed the world and some of them are shown here to be an example and prof for the future. There are many, many more of them but, unfortunately their work was taken over by men or left in the backgroun because the foreground is often reserved for men only.

Key words: philosophers, women in philosophy, misogyny, petriarchal society, Hypatia, Rada Ivekovic